

časopis pro vězeňství a kriminální prevenci

ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ

1/2022

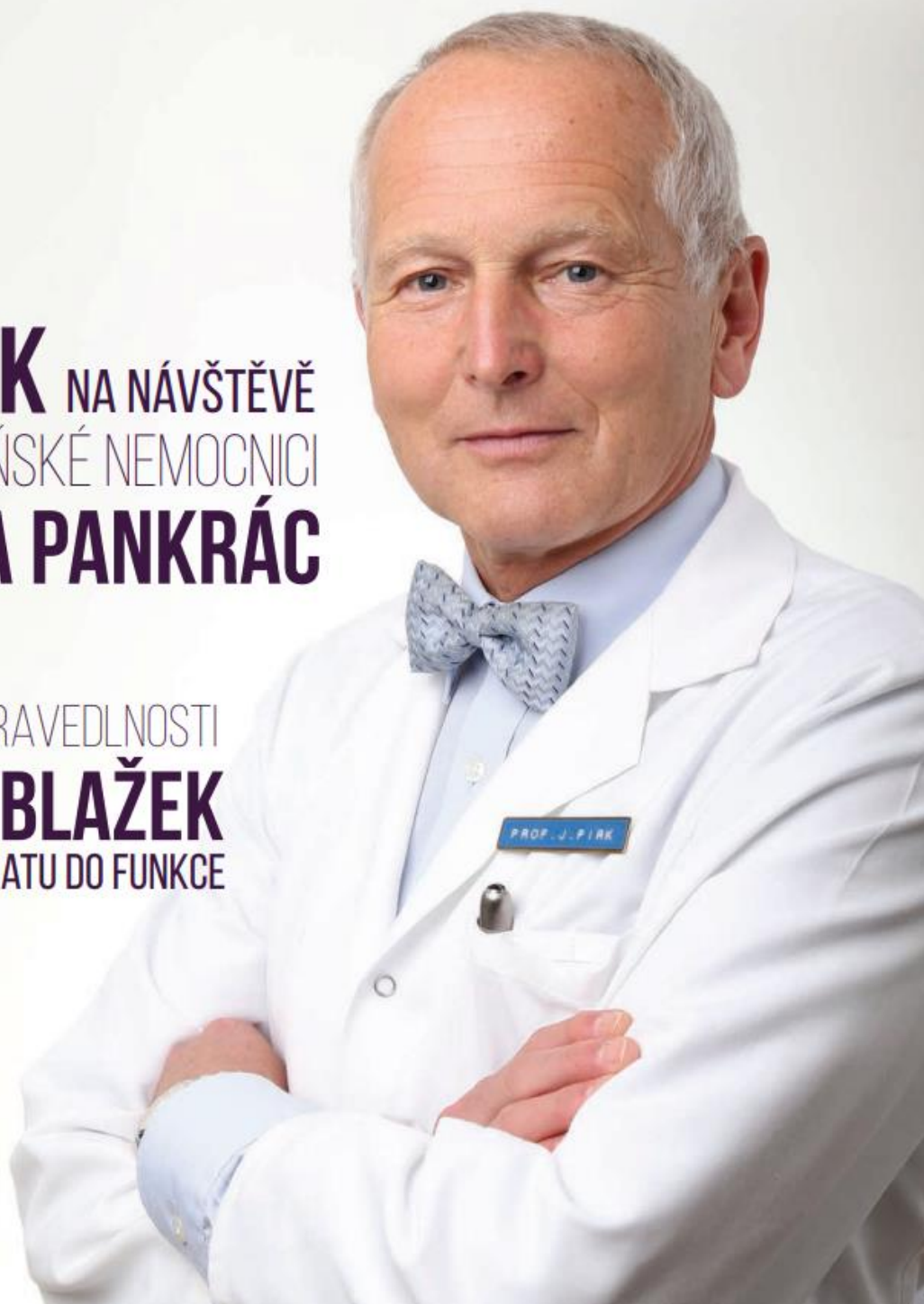


JAN **PIRK** NA NÁVŠTĚVĚ VE VĚZEŇSKÉ NEMOCNICI **PRAHA PANKRÁC**

strana 2

MINISTR SPRAVEDLNOSTI **PAVEL BLAŽEK** O SVÉM NÁVRATU DO FUNKCE

strana 11



PREZIDENT POVÝŠIL

GENERALNÍHO ŘEDITELE VS ČR str. 12



NOVÁ UBYTOVNA

VE SVĚTLÉ NAD SÁZAVOU str. 18



OTEVŘENÁ VĚZNICE

SAXERRIET str. 36



ROZHOVOR str. 2

ZPRÁVY Z VĚZNIC str. 14

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA str. 20

ZAHRANIČÍ str. 30

DUCHOVNÍ SLUŽBA str. 42

KULTURA, SPORT str. 44

MISTROVSTVÍ ČR

TART str. 44



ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ Č. 1/2022

Vydavatel: Vězeňská služba České republiky, Soudní 1672/1a, 140 67 Praha 4, IČ 00212423

Editor: Robert Blanda

Grafická úprava: Karel Neuvirt

Foto: Vězeňská služba České republiky, archiv redakce

Adresa redakce: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, poštovní přihrádka 3, PSČ 140 67 Praha 4

<http://www.vscr.cz>

telefon 244 024 111 (ústředna), 244 024 412, 244 024 415, fax: 241 409 072

Distribuce časopisu, objednávky a předplatné:

e-mail: to@grvs.justice.cz

Výroba: tiskárna Vazební věznice Praha-Pankrác

© Vězeňská služba České republiky, Praha 2022, Registrační značka MK ČR 6334, ISSN 1213-9297.

ŠANCA NA NÁVRAT PRÍBEHY Z PRAXE

Zuzana Fábry Lucká, Marta Kuzmiaková, Geraldina Palovčíková

Návrat do spoločnosti po výkone trestu odňatia slobody je často veľmi náročný nielen pre odsúdeného, ale aj pre jeho okolie. Výkon trestu odňatia slobody je jednou z najčastejšie využívaných foriem ochrany spoločnosti pred páchatelmi trestných činov. Jeho cieľom nie je len zabezpečenie ochrany spoločnosti a zabránenie v ďalšej trestnej činnosti, ale zahŕňa tiež úsilie o sociálnu reintegráciu a snahu o prevýchovu odsúdených tak, aby sa v ďalšom živote vyhli trestnej činnosti a po prepustení sa úspešne zaradili do spoločnosti.

Cieľ zameraný na znižovanie recidívy sleduje už od roku 2018 Národný projekt Šanca na návrat realizovaný Generálnym riaditeľstvom Zboru väzenskej a justičnej stráže v spolupráci s desiatimi vybranými ústavmi na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody, av partnerstve s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky prostredníctvom všetkých úradov práce, sociálnych vecí a rodiny na území Slovenska. Realizuje sa vo všetkých krajoch Slovenskej republiky okrem Bratislavského kraja. Ďalšie ciele implementácie projektu uvádzajú Lorko et al. (2019, str. 6) ako „vytvorenie integrovaného systému k odsúdeným a ich blízkeho okoliu, vytvorenie štandardizovaných individuálnych nástrojov, prípravu na podmienky po prepustení, zavedenie štandardizo-

vaných resocializačných a výchovných programov a prácu s viacnásobne znevýhodnenými odsúdenými“. Národný projekt Šanca na návrat v sebe spája penitenciárnu a postpenitenciárnu starostlivosť, pričom sa primárne zameriava na elimináciu rizík sociálneho vylúčenia, osvojenie si vzorov správania bez nevhodných návykova na zvýšenie kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce. Hlavnou projektovou aktivitou je resocializácia a aktívna podpora pri procese začlenenia odsúdených osôb po výkone trestu odňatia slobody do spoločnosti a na trh práce, ako aj zlepšenie ich prístupu k sociálnym službám. Primárnym zámerom projektu je vytvárať lepšie podmienky pre naplnenie ochrannej, resocializačnej a preventívnej funkcie výkonu trestu odňatia slobody, čo zároveň prispieva k znižovaniu kľúčových kriminogénnych faktorov zapríčínujúcich recidívu trestnej činnosti.

Podľa databázy World Prison Brief patrí Slovensko medzi krajiny s najvyššou mierou uväznenia a medzi európskymi štátmi zaujalo s počtom 189 väzňov na 100000 obyvateľov siedme miesto (po Turecku – 347, Rusku – 321, Gibraltare (Spojené Kráľovstvo) – 273, Gruzínsku – 251, Azerbajdžane – 210 a Poľsku – 192). Taktiež miera recidívy je vysoká, na celom svete dosahuje až 50 % a v posledných rokoch neklesá.

Aj v slovenských podmienkach každoročne stúpa počet odsúdených. Len za rok 2020 súdy v Slovenskej republike odsúdili viac ako 20 000 osôb, z toho bolo uložených vyše 5000 nepodmienečných trestov (ako ilustrujeme v Tab. 1). V sledovanom období posledných päť rokov na Slovensku narastá aj počet recidivistov. Porovnanie týchto dát z rôznych krajín je problematické, no aj tieto ukazovatele smerujú k požiadavke zaoberať sa touto problematikou podrobnejšie.

Miera recidívy je aktuálnou témou tiež v zahraničných výskumných spracovaniach (Yukhnenko et al., 2020; Probst et al., 2020; Caudy et al., 2015). Resocializácia páchatelov trestnej činnosti kladie veľký dôraz na penitenciárne zaobchádzanie zamerané na resocializáciu odsúdených už v priebehu výkonu trestu odňatia slobody. Základným prostriedkom je program zaobchádzania, cieľom ktorého je podpora zmeny systému hodnôt odsúdených, nadobudnutie určitých schopností a zručností, rozšírenie kvalifikácie a pod. Práce mnohých autorov, napr. Seiter, Kadela, (2003), Berghuis (2018), Wetzel & Duwe (2019), Green (2019), potvrdzujú, že kvalitná náplň/obsah takýchto programov je predpokladom pre zvýšenie šancí odsúdených osôb na úspešný návrat do spoločnosti a pre znižovanie recidívy trestnej činnosti.

Tabuľka 1 – Štatistický prehľad za roky 2016 – 2020 (Zdroj: ZVJS, 2021)

Rok	Počet odsúdených	Počet nepodmienečných trestov	Počet recidivistov
2016	27 187	4 871	7 987
2017	26 331	4 801	7 508
2018	29 385	5 939	10 705
2019	27 413	5 722	10 519
2020	25 392	5 140	9 013

V ústavoch zapojených do Národného projektu Šanca na návrat boli za účelom dosiahnutia týchto cieľov zriadené novo modifikované výstupné oddiely, do ktorých sú primeranom čase pred očakávaným skončením výkonu trestu odňatia slobody umiestňované odsúdené osoby, ktoré boli vo výkone trestu odňatia slobody spravdli viac ako tri roky a tiež odsúdené osoby, ktorým treba pred ukončením trestu pomôcť pri vytváraní priaznivých podmienok na samostatný spôsob života (www.sancanavrat.sk). Ich vybavenie sa približuje bežnému životu. Poskytujú priestor pre realizáciu informačno – poradenských služieb, resocializačných výchovných a vzdelávacích programov či pre kontakty s rodinou a blízkymi osobami, aj pre rozvoj bežných domácich zručností, záujmových činností, športové aktivity a pod.). Po spustení národného projektu Šanca na návrat bol vyvinutý nástroj na hodnotenie rizika recidívy trestnej činnosti (Crime Risk Assessment, skr.CRA), ktorý bol zaradený do praxe ZVJSv I. polroku 2020. Tento nástroj významne napomáha pri hodnotení odsúdeného umiestneného do výstupného oddielu a pri posúdení možnosti ďalších cieľných odborných intervencií po jeho prepustení (viď Lulei, Tallová, L'orko 2021).

Počas celého výkonu trestu sa kladie dôraz na maximálnu možnú elimináciu negatívnych následkov inštitucionálneho prostredia. Tím národného projektu Šanca na návrat vo výstupných oddieloch s odsúdenými osobami aktívne pracuje prostredníctvom intervencií, ktoré sú im poskytované spolu so skupinovými aktivitami. V ich rámci sa venuje pozornosť najmä poskytovaniu poradenstva, nácviku praktických zručností potrebných napr. pri hľadaní si zamestnania, či zintenzívnení, alebo obnove kontaktu s pôvodným sociálnym prostredím, motivácii k vedeniu života bez trestnej činnosti, prijatiu zodpovednosti a dôsledkov za svoje konanie a zvládaniu náročných situácií, ktoré by mohli viesť k recidíve trestnej činnosti. Vo výstupných oddieloch pomáhajú odsúdeným osobám odborné tímy partnerských ústavov (v zložení psychológ a sociálny pracovník ústavu) spolu so sociálnymi kurátormi – metodikmi národného projektu, ktorí sú zamestnancami Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny. Úlohou odborného tímu projektu vo výstupných oddieloch je nielen „vybudovať“ výstupný oddiel, ale ho aj zakomponovať ako pevnú súčasť

penitenciárnej starostlivosti pre odsúdených s blížiacim sa koncom trestu“ (Vicen a Šatka, 2020, str. 32).

Táto práca však prepustením zvykonu trestu odňatia slobody nekončí. Aj domáci odborníci poukazujú na skutočnosť, že ústav na výkon trestu odňatia slobody vytvárajú špecifický, od vonkajšieho prostredia izolovaný „inštitucionálny“ svet. Organizuje im denný režim, participatívne rieši napríklad zabezpečenie bývania, stravu či prácu a keďže pobyt v takomto zariadení minimalizuje príležitosti pre vlastné rozhodovanie, znižuje spôsobilosť samostatného a autonómneho riešenia bežných problémov, imobilizuje schopnosť starostlivosti o seba samého a zapojenia sa do života po prepustení. Adaptácia na život na slobode nie je jednoduchá. Odsúdeným osobám po výkone trestu odňatia slobody zdôvodu straty schopnosti fungovať v spoločnosti hrozí sociálne vylúčenie, čo často vedie k recidíve s následkami návratu do väzenského prostredia. Výkon trestu odňatia slobody má závažné dôsledky napríklad v podobe straty bývania, zamestnania, profesijnej role, sociálnych vzťahov, vedomostí, zručností a návykov. Odsúdené osoby majú sťažený prístup na pracovný trh, na čom majú podiel predsudky, odpor spoločnosti, negatívna stigmatizácia zo strany zamestnávateľov, ale aj osobnostné devastačné a sociálne stigmatizujúce príčiny na strane odsúdených osôb (zlozvyky prebraté zvykonu trestu, nízke vzdelanie a nedostatočná kvalifikácia, nereálne očakávania po prepustení, nevyrovnanosť a labilita voči predsudkom). Ďalším problémovým faktorom recidívy je tiež zamestnanosť.

K rovnako významným negatívnym faktorom patrí strata rodinných kontaktov, pretrhnutie sociálnych väzieb. Iné je prostredie, ktoré pred rokmi opúšťali, pribudli nové technológie, ktoré nepoznajú. Znovu nadobudnutie, či dokonca úplne nové osvojenie si nových životných návykov, zručností a činností prináša veľa rizikových momentov. Rodinné prostredie je teda z hľadiska recidívy taktiež problémovým faktorom.

Je veľmi dôležité, aby resocializačný proces začal ihneď po nástupe do výkonu trestu odňatia slobody, aby sa k intenzívnej príprave odsúdených osôb na návrat do civilného života pristúpilo v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody krátko pred prepustením odsúdeného aaby plne pokračo-

vala aj v prvých obdobiach po výkone trestu. Prepustený potrebuje pri svojej sociálnej adaptácii po výkone trestu odňatia slobody podporu a usmernenie, čo má zabezpečiť postpenitenciárna starostlivosť. Takáto podpora patrí k najúčinnejším spôsobom prevencie recidívy po prepustení na slobodu.

V snahe predchádzať rizikám, ktoré môžu viesť po prepustení z výkonu trestu k zlyhaniu, je významnou súčasťou Národného projektu Šanca na návrat zabezpečovanie prepojenia penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti. Touto problematikou sa zaoberá posledná oblasť programu Národného projektu Šanca na návrat „Mosty“, zameraná na nadväznú starostlivosť o odsúdeného po ukončení trestu odňatia slobody, budovanie cielest k úspešnému návratu do spoločnosti, sprevádzanie a psychosociálnu podporu, vrátane zabezpečenia bývania, zamestnania a doliečovania v oblasti závislosti.

Cestou kooperácie s relevantnými subjektmi umožňuje odsúdenému podľa potrieb vyplývajúcich z jeho zdravotného stavu a životnej situácie zaistenie ďalšej zdravotnej a psychosociálnej starostlivosti v rôznych oblastiach. Podpora, ktorá začína už vo výstupných oddieloch pred prepustením, dáva prostredníctvom prestestenia do bežného života prepustenému odsúdenému možnosť uplatnenia vo svete práce, riešenia problémov so závislosťou, obnovenia sociálnych väzieb a i.

Po intenzívnej pomoci a podpore, ktorá je v rámci Národného projektu Šanca na návrat poskytovaná odsúdeným vo výstupných oddieloch je prostredníctvom sociálneho kurátora – metodika Národného projektu Šanca na návrat prepustená osoba zverená do starostlivosti kurátora pre plnoleté fyzické osoby na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý je informovaný o pomoci poskytovanej klientovi v rámci výstupného oddielu, ako aj o oblastiach, v ktorých bude potrebovať pomoc bezprostredne po prepustení na slobodu. V tejto mimoriadne náročnej etape života odsúdených osôb, ktoré sú najmä po dlhodobejšom treste odňatia slobody, stresované z nového prostredia a množstva premien, poskytuje kurátor pre plnoleté fyzické osoby na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny primeranú podporu, sprevádzanie, oporu a pomoc, ktorá smeruje k posilňovaniu kompetencií odsúdenej osoby a pomáha mu po prepustení na

slobodu s adaptáciou. Tento prístup umožňuje prostredníctvom prepojenia penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti vyhodnotiť, overiť a implementovať inovatívny integrovaný prístup k resocializácii osôb prepustených z výkonu trestu. Naša práca nekončí výstupom z výkonu trestu odňatia slobody, no aj po prepustení ich katamnesticky sledujeme.

V roku 2020 bolo v Slovenskej republike z výkonu trestu prepustených 5018 osôb. Výstupným oddielom prešlo od začiatku trvania projektu ku dňu 20.12. 2021 2272 odsúdených osôb. Hoci záujem pracovať, viesť poriadny život občana bez nevhodného správania a vyhnúť sa recidíve prejavovala väčšina z nich, nie všetkým sa to podarilo. Reč čísel a faktov je dôležitá, ale za týmito premennými sa skrývajú skutočné príbehy. My sme vybrali tri príbehy ako príklady praxe (Gabriel, Martin a Aurel), ktoré ukazujú nielen na rôznu motiváciu odsúdených pracovať na sebe, ale aj rôzne životné trajektórie po ich prepustení. Napriek úsiliu venovanému odsúdeným osobám vo výstupnom oddiele a snahe využívať nástroje na určenie ich potrieb a hodnotenie rizík ďalšej trestnej činnosti, smerom k indikácii vhodných intervencií pre odsúdené osoby, sú i príbehy, ktoré šťastne nekončia. Pre zachovanie ochrany osobných údajov boli mená zmenené.

Príbeh Gabriela

Gabriel (40) bol odsúdený k nepodmienečnému trestu odňatia slobody na 11 rokov pre trestný čin znásilnenia (§ 199 TZ 2005) a krádeže (§ 212 TZ 2005). Bol šesťkrát súdne trestaný, z toho jedenkrát vo výkone trestu. Má základné vzdelanie, stredné odborné učilište nedokončil. Pred výkonom trestu bol riadne zamestnaný na pracovnú zmluvu. Počas života vystriedal niekoľko zamestnaní, pracoval ako kuchár, stavebný pomocník, záhradník či zvärač. V období pred nástupom do výkonu trestu odňatia slobody fajčil marihuanu a užíval heroín i pervitín. Súdom mu nebolo uložené ochranné liečenie a počas výkonu trestu odňatia slobody u neho neboli identifikované znaky závislosti. Posledné štyri mesiace pred prepustením z výkonu trestu absolvoval pobyt vo výstupnom oddiele, kde mal možnosť prípravy na prepustenie prostredníctvom realizácie resocia-



lizačných a výchovno-vzdelávacích programov. Gabriel pochádza zo sociálne znevýhodňujúceho rodinného prostredia, s rodinou sa nechcel kontaktovať ani počas výkonu trestu, ani po prepustení na slobodu.

Po umiestnení do výstupného oddielu sa začal na spolupráci so sociálnym pracovníkom a sociálnym kurátorom zaujímať o možnosti súvisiace s hľadaním zamestnania a bývania. Po zistení, že má neplatný občiansky preukaz, bol poučený o spôsobe vybavenia nového občianskeho preukazu a tiež o správnych poplatkoch, ktoré s týmto procesom súvisia. Po prepustení z výkonu trestu mal záujem o vyplatenie resocializačného príspevku a tiež o odborné poradenstvo.

V súčinnosti s tímom Národného projektu Šanca na návrat sa už počas výkonu trestu začal zaujímať o možnosti pracovného uplatnenia, pričom hľadal najmä zamestnanie spojené s ubytovaním, nakoľko jeho rodinné zázemie nebolo orientované na návrat. Jednou z prvých možností ktorá ho zaujala, bola ponuka ubytovania v občianskom združení, ktoré poskytuje prechodné ubytovanie ľuďom v náročnej životnej situácii bez domova. Záujem prejavil aj o kontakt na poradňu pre klientov prepustených z výkonu trestu. Aktívne spolupracoval s tímom Národného projektu Šanca na návrat, zaujímal sa o svoje možnosti a príležitosti. Gabrielovi bola ponúknutá pomoc tiež formou poradenstva z Centra právnej pomoci, kde bol informovaný o možnostiach osobného bankrotu, nakoľko

má pohľadávky v niekoľkých inštitúciách. Okrem toho bol sociálnym pracovníkom informovaný o základoch pracovného práva, náležitostiach pracovnej zmluvy, uzavretia dohody o vykonaní práce. Na základe odporúčaní pracovníkov vo výstupnom oddiele zaslal žiadosť o prijatie do pracovného pomeru do viacerých firiem. Z kontaktovaných firiem odpovedala len jedna s vyjadrením, že jeho žiadosť zaraďuje do zoznamu uchádzačov o zamestnanie a ponúkla mu možnosť pohovoru. Od iných oslovených potenciálnych zamestnávateľov odpoveď nedostal. Gabriel sa nespoliehal len na firmy odporúčené sociálnym pracovníkom a hľadal možnosti pracovného uplatnenia aj samostatne. Verbalizoval potrebu zamestnať sa.

Po prepustení z výkonu trestu Gabriel nastúpil do odporúčeného občianskeho združenia, podal žiadosť o resocializačný príspevok a využil tiež možnosť charitatívnej pomoci v súvislosti so zabezpečením základného ošatenia, základných potravinových článkov a drogistického tovaru. Už počas rozhovoru so sociálnou kurátorkou požiadal o pomoc pri preverení iného bývania, nakoľko sa pri plánovaní pracovných pohovorov orientoval na konkrétne mesto a mal obavy, že bude mať problémy s dochádzaním a prípadným meškaním. Sociálna kurátorka mu pomohla s dočasným riešením situácie a našla mu ubytovanie v nocľahárni hneď od nasledujúceho dňa. Gabriel sa zúčastnil pracovného pohovoru, ktorý sám zhodnotil ako úspeš-

ný, avšak k uzavretiu pracovnej zmluvy nedošlo, napriek účasti na osobnom pohovore ho viac nekontaktovali. V spolupráci so sociálnou kurátorkou a odporúčenou pracovnou agentúrou však našiel prácu na dohodu. Sám sa opakovane vracal na úrad a informoval o svojom ďalšom postupe. Využíval rady sociálnej kurátorky a v súčasnosti je zamestnaný na trvalý pracovný pomer. Má predstavy o budúcnosti, z nočlahárne by sa časom chcel presťahovať do ubytovne. Gabriel je naďalej v kontakte so sociálnou kurátorkou, svoju situáciu sa aktívne snaží zmeniť k lepšiemu a doposiaľ sa zdá, že svoju „šancu na návrat“ využil.

Príbeh Martina

Martin (30) bol odsúdený k nepodmienečnému trestu odňatia slobody na tri roky a 10 mesiacov pre trestný čin krádeže (§ 212 TZ 2005), neoprávneného výrobenia a používania platobného prostriedku (§ 219 TZ 2015) a úverový podvod (§ 222 TZ 2005). Bol 19-krát súdne trestaný, z toho päťkrát bol vo výkone trestu. Má základné vzdelanie, zo stredného odborného učilišťa ho vylúčili kvôli absenciám. Pred výkonom trestu pracoval, avšak vždy len krátkodobo, obdobia jeho zamestnania boli prerušované opakovaným pobytom vo výkone trestu, krádežami, inou trestnou činnosťou. Od posledného výkonu trestu bol na slobode dva a pol mesiaca. Pracoval ako výtlačník brigádnickej u svojho otca, avšak len veľmi sporadicky.

Martin vyrastal u starých rodičov, jeho rodičia sa rozišli, obaja si založili nové rodiny. Po smrti starých rodičov vyrastal s otcom a jeho novou rodinou. S primárnou rodinou má zložitý vzťah vzhľadom ku komplikáciám spojených s dlhodobou závislosťou. Od 14-tich rokov užíval heroín, neskôr (po návrate z výkonu trestu) pervitín intravenózne. Napriek znakom závislosti mu nebola súdom nariadená ochranná liečba.

Vývin osobnosti bol poznačený zanedbávaným výchovným prostredím, hoci otec sa mu v posledných rokoch snažil pomáhať napriek jeho problémom. Martin bol v čase výkonu trestu odňatia slobody slobodný, z posledného vzťahu mal dve deti, na ktoré prispieval jeho otec. Napriek tomuto faktu mal dlhobý súvisiace s výživovou povinnosťou.

Posledných päť mesiacov pred prepustením z výkonu trestu absolvoval pobyt vo výstupnom oddiele, kde mal

možnosť prípravy na prepustenie prostredníctvom realizácie základných resocializačných a výchovno-vzdelávacích programov. V súčinnosti s tímom Národného projektu Šanca na návrat počas výkonu trestu spočítatku aktívne spolupracoval aj na individuálnych a skupinových aktivitách. Táto snaha mu však nevydržala počas celého obdobia. V poslednom výkone trestu bol 11-krát disciplinárne potrestaný, z toho trikrát vo výstupnom oddiele. Počas výkonu trestu pracoval len krátko, bol zaradený postupne na dvoch pracoviskách, z oboch bol vyradený pre neplnenie si pracovných povinností a nerešpektovanie príkazov a nariadení. Až do ukončenia výkonu trestu nebol viac zaradený do práce. O pracovné zaradenie ani nejavil záujem. Nezúčastňoval sa ani prednášok či besied s protidrogovou tematikou. Prostredníctvom odborného poradenstva tímom Národného projektu Šanca na návrat, za účasti sociálnej kurátorky – metodičky, mu bolo poskytnuté sociálne poradenstvo a informácie o uplatnení sa na trhu práce po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody. Spoliehal sa však len na pomoc otca, a to ako s bývaním, tak aj so zamestnaním. Počas výkonu trestu udržiaval vzťah s otcom a súrodencami, ktorí ho aj pravidelne navštevovali. Využíval aj možnosť telefonovania. Resocializačná prognóza bola v Martinovom prípade vyhodnotená odbornými pracovníkmi ako nepriaznivá bez riešenia primárneho problému so závislosťou a v tejto súvislosti tiež opakovanou trestnou činnosťou.

Po opakovane ukladaných disciplinárnych trestoch bola s ním predčasne po necelých štyroch mesiacoch ukončená spolupráca, nakoľko sa začal voči aktivitám aj požiadavkám vo výstupnom oddiele stavať opozične a prestával rešpektovať ústavný poriadok. Svoju „šancu na návrat“ nechcel využiť.

Po prepustení z výkonu trestu mal záujem len o vyplatenie resocializačného príspevku. O ďalšiu odbornú pomoc nejavil záujem, čo aj slovne deklaroval. Nemal záujem bojovať s pokročilou závislosťou, odmietal odbornú pomoc. Po ukončení výkonu trestu sa vrátil ku otcovi, po necelých šiestich mesiacoch sa však vrátil späť do výkonu trestu odňatia slobody. Jeho konanie bolo poznačené najmä závislosťou, ale tiež nerešpektovaním autorít.

Príbeh Aurela

Aurel (40) bol odsúdený k nepodm-

ienečnému trestu odňatia slobody na sedem rokov pre trestný čin krádeže (§ 212 TZ) a týrania blízkej a zverenej osoby (§ 208 TZ). Bol trikrát súdne trestaný, z toho dvakrát bol vo výkone trestu. Má ukončené stredoškolské vzdelanie. Pred výkonom trestu bol nezamestnaný, evidovaný na úrade práce, vykonával aktivačné práce. Počas života vystriedal niekoľko zamestnaní, pracoval väčšinou ako operátor výroby v rôznych firmách. V období pred nástupom do výkonu trestu odňatia slobody jeho správanie vykazovalo znaky závislosti, bola mu súdom nariadená ochranná liečba. Alkohol konzumoval v ťahoch, pod jeho vplyvom bol agresívny, jeho konzumácia súvisí tiež s trestnou činnosťou. Vyskúšal aj pervitín, iné drogy neuvádzal.

Posledné tri mesiace pred prepustením z výkonu trestu absolvoval pobyt vo výstupnom oddiele, kde mal možnosť prípravy na prepustenie prostredníctvom realizácie základných resocializačných a výchovno-vzdelávacích programov. Aurel pochádza z komplikovaného rodinného prostredia, jeho trestná činnosť súvisela s ubližovaním matke. Otca nepoznal, matka sa po rozchode znova vydala, z druhého vzťahu mala ďalšie dve deti – dcéru a syna. S otčimom nemal dobrý vzťah. Od mladosti bol psychiatricky liečený, depresívne stavy riešil opakovaným pokusom o samovraždu. Je slobodný, bezdetný, až do zadržania žil v spoločnej domácnosti s matkou.

Po umiestnení do výstupného oddielu sa začal v spolupráci so psychológom a sociálnym pracovníkom zameriavať na oblasť extramurálnych vzťahov, nácvik zvládania záťaž, protialkoholovú osvetu a nácvik techník preventívnej úzkosti a napätia. Počas skupinových aktivít bolo jeho správanie na požadovanej úrovni, zaujímal sa o preberané témy. Využíval tiež možnosť individuálneho psychologického poradenstva. V individuálnej forme bol u neho uplatňovaný prístup prostredníctvom stratégií a metód motivačných rozhovorov.

Pred prepustením z výkonu trestu subjektívne popisoval mierne napätie a neistotu z blížiaceho sa návratu na slobodu. Po výkone trestu bolo cieľom jeho umiestnenie v resocializačnom centre, v spolupráci s odborným tímom Národného projektu Šanca na návrat sa uskutočnilo stretnutie so zástupcom Centra pre deti a rodinu, ale tiež nadviazanie kontaktu s klubom anonymných alkoholikov. Na stanovených cieľoch pracoval Aurel svedo-

Záver

mito, stanovený plán vo výstupnom oddiele bol naplnený.

Aurel je v súčasnosti v Centre pre deti a rodinu, do ktorého ho sprevádzal sociálny pracovník z výstupného oddielu. Naplnia resocializačný program. Podľa informácií od sociálneho kurátora je jeho pobyt bezproblémový, aktívne sa zapája do činností a rešpektuje pravidlá centra. Opakovane verbalizuje, že boj so svojou závislosťou chce vyhrať. V jeho prípade je teda „šanca na návrat“ pre neho prízračnosťou, ktorú chce využiť a zaradiť sa tak späť do bežného života.

Implementácia Národného projektu Šanca na návrat končí v septembri 2022, kedy bude možné po analýze jeho výsledkov pristúpiť ku podrobnej evaluácii. Ku dňu 1.3.2022 bol počet odsúdených osôb vo výkone trestu odňatia slobody 8754 (8122 mužov a 632 žien). Počet osôb, ktoré sú opakovane vo výkone trestu odňatia slobody (tzv. penologická, resp. penitenciárna recidíva) bol 5562. Po skončení projektu bude práve penologická recidíva – návrat do výkonu trestu odňatia slobody u odsúdených osôb (sledujeme iba nové skutky), ktoré prešli výstupným oddielom a absolvovali jeho

programy, jedným z merateľných ukazovateľov vyhodnotenia úspešnosti projektu. Realizácia projektu ponúka rovnocennú šancu pre odsúdené osoby vo výstupných oddieloch na Slovensku. To, ako je využité, často úzko súvisí s mnohými ďalšími faktormi. Intenzívna individuálna a skupinová forma práce je však pre tých, ktorí svoju šancu využiť chcú, odrazovým mostíkom do sveta a spoločnosti. Nemôžeme pomôcť všetkým, ale napriek tomu má táto práca význam. Každý úspešný príbeh prináša prospech nielen samotnému odsúdenému, jeho rodine a blízkeho okoliu, ale v konečnom dôsledku celej našej spoločnosti.

Použitie zdroje

- BENECCHI, L. (2021). Recidivism in American Prisons. *Harvard Political Review*, August 8, 2021. Online : <https://harvardpolitics.com/recidivism-american-progress/>
- BERGHUIS, M. (2018). Reentry programs for adult male offenders: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62, 4655–4676
- CAUDY, M. S., FOLK, J. B., STUEWIG, J. B., WOODITCH, A., MARTINEZ, A., MAASS, S., TANGNEY, J. P., & TAXMAN, F. S. (2015). Does substance misuse moderate the relationship between criminal thinking and recidivism? *Journal of Criminal Justice*, 43(1), 12–19. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2014.11.001>
- EMMEROVÁ, I. (2011). Penitenciárna a postpenitenciárna starostlivosť. In HRONCOVÁ, J., EMMEROVÁ, I., WALANCIK, M. a kol.: *Pedagogika sociálnej starostlivosti*. Banská Bystrica: PF UMB, 2011, 220 s. ISBN 978-80-557-0306-0.
- GREEN, E. (2019). An Overview of Evidence-Based Practices and Programs in Prison Reentry. Dostupná na: <https://icjia.illinois.gov/researchhub/articles/an-overview-of-evidence-based-practices-and-programs-in-prison-reentry>
- JUSTOVÁ, M. (2005). Cisár je nahý – Represia versus prevýchova. Vydavateľstvo Oto Németh, 2005. ISBN 978-80-889-4979-3.
- KENDLER, K. S., LÖNN, S. L., SUNDQUIST, J., & SUNDQUIST, K. (2017). The role of marriage in criminal recidivism: A longitudinal and co-relative analysis. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 26(6), 655–663. <https://doi.org/10.1017/S2045796016000640>
- KOVALČIKOVÁ, J., DŽUKA, J. (2014). Konceptualizácia pojmu sociálne znevýhodňujúce prostredie. In *Pedagogika*, roč. 5, 2014, č. 1. ISSN 1338-0982.
- LORRKO, J., KVAČKAJOVÁ, L., PETRÁŠ, F. (2019). Národné projekty realizované vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu. In *Slovenské väzenstvo*. Bratislava: Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže. 1/2019. 51. ročník. ISSN 2453-7926.
- LUBELCOVÁ, G. (2005). Alternatívne tresty v kontexte stratégie spoločenskej regulácie kriminality (od treťajšej k obnovujúcej trestnej spravodlivosti). In *Sociológia* [online], roč. 37, č. 1, 2005, s. 33–58. Dostupné na internete: www.sav.sk/journals/uploads/02061040Lubelcova.pdf
- LULEI, M. (2021). Rizikové faktory trestnej činnosti. Bratislava: IRIS. ISBN 978-80-8200-087-3.
- LULEI, M., TALLOVÁ, B., LORRKO, J. (2021). Vývoj, obsah a výsledky pilotných testovanií nástrojov na hodnotenie rizík a určenie potrieb odsúdených osôb v zbere väzenskej a justičnej stráže na Slovensku. S. 65–76. In: *Medzinárodná vedecko-odborná konferencia zameraná na forenznú sociálnu prácu. Teoretické a praktické východiská práce s páchateľmi a obeťmi delikventnej činnosti*. Comenius University Bratislava, 2021. ISBN: 978-80-223-5294-9. Dostupné na: <http://www.fedu.uniba.sk/sucasti/katedry/katedra-socialnej-prace/aktuality/>
- PRINS, S. J. (2019). Criminogenic or criminalized? Testing an assumption for expanding criminogenic risk assessment. *Law and Human Behavior*, 43(5), 477–490. <https://doi.org/10.1037/lhb0000347>
- PROBST, T., BEZZEL, A., HOCHSTADT, M., PIEH, C., & MACHE, W. (2020). Criminal Recidivism After Forensic Psychiatric Treatment: A Multicenter Study on the Role of Pretreatment, Treatment-Related, and Follow-Up Variables. *Journal of Forensic Sciences*, 65(4), 1221–1224. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14281>
- SEITER, R. P., KADELA, K. R. (2003). Prisoner reentry: What works, what does not, and what is promising. *Crime & Delinquency*, 49, 360–388
- RAMAKERS, A., NIEUWBEERTA, P., VAN WILSEM, J., & DIRKZWAGER, A. (2017). Not just any job will do: a study on employment characteristics and recidivism risks after release. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 61(16), 1795–1818. <https://doi.org/10.1177/0306624x16636141>
- ŠAVRNOCHOVÁ, M. (2011). Sociálne poradenstvo pre rodinných príslušníkov závislého klienta v kontexte spolu závislosti. Ružomberok: Verbum, 2011. ISBN 978-80-8084-810-1.
- ŠÍPOŠOVÁ, E. (2008). Sociálna práca po výkone trestu odňatia slobody. In *Sociálna politika a zamestnanosť*. Mesečník Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, roč. 4, 2008. ISSN 1336-5053, č. 6.
- VÁGNEROVÁ, M. (1999). *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologielidské psychiky*. Praha: Portál, 1999. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.
- VICEN, J., ŠATKA, M. (2020). Výstupný oddiel v Ilave oslavuje dva roky. In *Slovenské väzenstvo*. Bratislava: Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže. 4/2020, 2. ročník. ISSN 2644-5816. Dostupné na: <https://www.zvjs.sk/sk/publikacie>
- WETZEL, J., DUWE, G. (2019). Evaluating green try program using data and science. National Institute of Justice. Retrieved from <https://nij.ojp.gov/media/video/24031>

Internetové zdroje:

- WORLD PRISON BRIEF <https://www.prisonstudies.org/country/slovakia>
- Statistická ročenka (vsocr.cz)
- Europe's imprisonment rate continues to fall: Council of Europe's annual penal statistics released STRASBOURG 8 APRIL 2021 <https://go.coe.int/jhqwh>
- https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Prison_statistics&action=statexp-seat&lang=sk

Zbor väzenskej a justičnej stráže: Štatistiky. Dostupné online: <https://www.zvjs.sk/file/7818369a-2b53-4546-9010-66ccb4ad6acd.pdf>